

Lokale og regionale parker i Norge

verdigrunnlag – mål - kriteriesystem – godkjenning

Nettverket for lokale og regionale natur og kulturparker
Utkast pr. 28.05.2010
Kristian Bjørnstad
Nettverkssekretær
Aurland Naturverkstad AS

Innhold

1	Introduksjon	3
1.1	Utvikling av kriterier og kriteriesystem for lokale og regionale parker	3
1.2	Verdigrunnlag for norske parker og parkprosjekt	3
1.3	Formål og mål for lokale og regionale parker i Norge	4
1.3.1	Formål	4
1.3.2	Mål	4
1.4	Avgrensing av lokal og regional park	4
1.4.1	Definisjon av park	4
1.4.2	Lokal park.....	4
1.4.3	Regional park	4
2	Kriteriesystem for lokale og regionale parker	5
2.1	Administrering og forvaltning av kriteriesystemet	5
2.2	Finansiering.....	5
2.3	Felles merkevare.....	5
2.4	Søknadsprosess for finansiering og felles merkevare.....	6
2.5	Meklingsfunksjon.....	6
2.6	Evaluering	6
3	Kriterier for lokal og regionale parker	6
3.1	Landskap, natur- og kulturverdier	6
3.2	Organisering	7
3.3	Lokal forankring	8
3.4	Verdiskaping og bærekraftighet	9
3.5	Verdsetting, formidling og vertskap	9
4	Godkjenningssprosess for lokale og regionale parker.....	10

1 Introduksjon

1.1 Utvikling av kriterier og kriteriesystem for lokale og regionale parker

I begynnelsen av 2010 er det etablert to regionale parker i Norge; Valdres natur- og kulturpark og Nærøyfjorden Verdsarvpark. Det er etablert 9 (lokale) landskapsparker i Hordaland, med felles prosjektledelse hos Fylkesmannen i Hordaland. Telemarkskanalen regionalparkprosjekt er etablert og behandles politisk i kommunene langs Telemarkskanalen før en endelig etablering. Parkene og parkprosjektene har også etablert et nasjonalt nettverk for lokale og regionale natur- og kulturparker med et sekretariat. Dette er støttet av tre departementer (KRD, MD, LMD).

Arbeidet med lokale og regionale parker blir lagt merke til i resten av landet. Flere områder, både lokale og regionale, ønsker nå å starte arbeidet med å etablere park. Det er en av grunnene til at parkene i det nasjonale nettverket arbeider med å utvikle nasjonale kriterier for lokale og regionale parker. Utviklingen av kriterier for norske parker er noe parkprosjektene ønsker for å sikre kvaliteten i sine egne satsinger og for å bidra til økt profilering for en felles nasjonal ordning for norske lokale og regionale parker. Dette er en viktig prosess i seg selv fordi det gjør at de norske parkene og parkprosjektene ser nærmere på hva som er felles mål, kjerneverdier og den videre utviklingen av parker.

Dette utkastet er et resultat av de diskusjonene som er ført i parknettverkets arbeidsutvalg, som består av representanter fra de etablerte parkene, og i det utvidete utvalget, som inkluderer representanter fra de departementene som støtter nettverket. Utkastet er også basert på den erfaring og kompetanse som parkene har opparbeidet seg i forhold til parketablering og drift. Det er også hentet mye inspirasjon fra parksystemet i Sveits i denne prosessen.

Dette notatet er parknettverkets felles utkast og forslag til verdigrunnlag, mål, kriteriesystem og godkjenningssprosess for lokale og regionale parker i Norge.

1.2 Verdigrunnlag for norske parker og parkprosjekt

Verdsetting og ivaretagelse.

Parkene vil øke lokalsamfunnets verdsetting og ivaretagelse av natur- og kulturverdier, slik at dette bidrar til bred verdiskaping. Formidling, engasjement og deltakelse står sentralt i denne prosessen.

Samarbeid og lokal forankring.

Parkene vil i sin struktur og virksomhet søke å være lokalt og regionalt forankret. Lag og organisasjoner, det offentlige og næringslivet skal søke et forpliktende og langsiktig samarbeide med grunnlag i en parkavtale/charter.

Bærekraftig verdiskaping.

Parkene har en bred og bærekraftig tilnærming til verdiskaping. Med forankring i den Europeiske landskapskonvensjonen vil parkene fremme:

- Økonomisk verdiskaping gjennom en bærekraftig foredling av lokale ressurser og en styrking av lokale produkter og tjenester.

- Miljømessig verdiskaping gjennom en landskapsforvaltning som sikrer skjøtsel av landskap slik at forandringer som forårsakes av sosiale, økonomiske og miljømessige prosesser styres og samordnes, med sikte på en bærekraftig utvikling (jf. landskapskonvensjonen).
- Sosial verdiskaping gjennom å styrke mobilisering, medvirkning, koordinering og langsiktighet i parkenes virksomhet (jf. landskapskonvensjonen).
- Kulturell verdiskaping gjennom å styrke kunnskapsoppbygging og formidling av landskap, kulturminner, natur/kulturverdier (jf. landskapskonvensjonen).

1.3 Formål og mål for lokale og regionale parker i Norge

1.3.1 Formål

Lokale og regionale parker har som formål å skape økt samarbeid om ivaretagelsen og videreutviklingen av natur- og kulturverdier i definerte landskaps- og identitetsområder i Norge.

1.3.2 Mål

- Bidra til å skape samarbeidsplattformer mellom alle interessenter i definerte landskaps- og identitetsområder
- Bidra til lokal verdsetting og medvirkning i forhold til ivaretagelsen og videreutviklingen av natur og kulturverdier.
- Bidra til ivaretagelse og videreutvikling av særpregede natur- og kulturverdier
- Bidra til bærekraftig verdiskaping

1.4 Avgrensning av lokal og regional park

1.4.1 Definisjon av park

En dynamisk, langsiktig og forpliktende samarbeidsplattform for lokalsamfunn, myndigheter og næringsliv med en interesse for å ivareta og videreutvikle natur- og kulturverdier i et definert landskaps- og identitetsområde.

1.4.2 Lokal park

En lokal park er et definert landskaps- og identitetsområde som i skala omfatter et grende- og bygdenivå. Det inkluderer deler, eller hele, området til en eller flere kommuner. En lokal park bruker navnet "Landskapspark" eller "Lokal park".

1.4.3 Regional park

En regionalpark er et definert landskaps- og identitetsområde som inkluderer hele eller deler av området til flere kommuner. En regionalpark bruker navnet "Natur- og kulturpark" eller "Regionalpark". Om en regionalpark inkluderer områder med verdensarv, kan navnet "Verdsarvpark/Verdensarvpark" benyttes.

2 Kriteriesystem for lokale og regionale parker

Denne delen beskriver strukturen på det systemet som ligger til grunn for å etablere, drive og evaluere lokale og regionale parker.

2.1 Administrering og forvaltning av kriteriesystemet

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) er ansvarlig for lokale og regionale parker i Norge. Departementet administrer og finansierer kriteriesystemet og er ansvarlig for den endelige godkjenningen av parker. KRD administrerer kriteriesystemet gjennom en komité hvor Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet er representert.

Parkenes felles organisasjon representerer og fremmer interessene til etablerte parker og parkprosjekt, bidrar til informasjon og kompetanseutvikling og felles utviklingsprosjekt. KRD og andre offentlige myndigheter bidrar med midler til parkenes felles organisasjon for at den skal kunne realisere sine mål og yte tjenester ovenfor etablerte parker og nye parkprosjekter.

2.2 Finansiering

Finansiering av en lokal eller regional park skal gis når:

- en parkorganisasjon er etablert (Jf. 3.2) og muligheten for etablering og drift er synliggjort i henhold til godkjenningsprosess (Jf. 4.0) og kriteriene for lokale og regionale parker.
- når de fylkeskommuner og kommuner parkene berører, og eventuelt andre organisasjoner, deltar i medfinansieringen av etablering, drift og kvalitetsevalueringer av parken.

Størrelsen på finansieringen til en lokal eller regional park avhenger av:

- om bredden og kvaliteten av tjenester som blir gitt oppfyller parkenes felles formål og mål
- om parken når nærmere definerte standarder for bærekraftig verdiskaping.

2.3 Felles merkevare

KRD beskytter og regulerer bruken av parkenes felles merkevare, samt andre produktmerkevarer som er aktuelle for lokale og regionale parker.

Etter konsultasjoner med fylkesnivået i det aktuelle parkområdet, skal KRD i forbindelse med finansiering, gi retten til å bruke parkenes felles merkevare. Med dette følger nærmere bestemte retningslinjer for bruk av merkevaren.

2.4 Søknadsprosess for finansiering og felles merkevare

Søknad til KRD om godkjenning, med påfølgende finansiering og retten til bruk av felles merkevare, må følge parkenes godkjenningsprosess (Jf. 4.0) og inneholde:

- en beskrivelse av det arbeid som ligger til grunn for å etablere en lokal eller regional park
- en parkavtale (charter), en parkplan og dokument som bekrefter organiseringsform

2.5 Meklingsfunksjon

Det skal etableres en egen meklingsordning som trer i kraft ved behov.

2.6 Evaluering

I en 10-årig driftsfase skal det gjennomføres årlige egevalueringer, samt gjennomføres 5-års og 10-års eksterne evalueringer i forhold til felles standarder for bærekraftig verdiskaping, samt egendefinerte standarder for bærekraftig verdiskaping. Eksterne evalueringer gir grunnlag for finansiering og retten til bruk av felles merkevare.

3 Kriterier for lokal og regionale parker

3.1 Landskap, natur- og kulturverdier

a) Særpregede landskap, natur- og kulturverdier

Området til en lokal eller regional park kjennetegnes ved at det har særpregede natur- og kulturverdier, som har et behov for ivaretagelse og/eller videreutvikling. Dette gjelder spesielt i forhold til:

- Landskapets karakter
- Mangfoldige kulturuttrykk
- Kulturminner
- Biologisk mangfold

b) Ivaretagelse og videreutvikling av landskaps, natur- og kulturverdier

Landskap, bygningar og kulturminne blir ivaretatt og videreutviklet med utgangspunkt i lokalt særpreg, kulturarv og byggeskikk.

c) Tilrettelegging for opplevelser.

I lokale og regionale parker er landskapet tilrettelagt for opplevelser (Jf. Landskapskonvensjonen).

d) Kunnskap

I lokale og regionale parker skal kartlegging og planlegging i forhold til områdenes natur og kulturforhold bygges på god kunnskap. (Jf. Landskapskonvensjonen).

3.2 Organisering

a) Organisasjonsform

En parkorganisasjon må ha en organisasjonsform som garanterer for kvalitet i etablering og drift av en park.

b) Medvirkning

Parkorganisasjonen må sikre medvirkning fra lokale og regionale myndigheter, samt interesserte lag, organisasjoner og næringsaktører. Parkorganisasjonen skal:

- sikre styrerepresentasjon fra kommune og fylkeskommune, samt parkpartnere.
- etablere et partnerskapsprogram, hvor det inngås et gjensidig forpliktende partnerskap mellom parkorganisasjonen og parkpartnere
- etablere tematiske og/eller geografiske arbeidsgrupper som har en rådgivende funksjon i parkorganisasjonen

c) Parkavtale (charter)

Parkorganisasjonen, de aktuelle kommuner og fylkeskommuner skal utarbeide og implementere en parkavtale (charter) etter nærmere retningslinjer. Parkavtalen skal baseres på verdigrunnet og kriteriene for lokale og regionale parker, samt relateres til standarder for bærekraftig verdiskaping. Parkavtalen skal:

- gjelde for 10 år.
- beskrive visjon, mål og strategier
- beskrive ivaretagelsen og videreutviklingen av landskap, natur og kulturverdier
- beskrive organisering, myndighet, ansvarsområder og arbeidsoppgaver
- beskrive økonomi

d) Parkplan

Parkorganisasjonen skal utvikle en parkplan, etter nærmere retningslinjer, samt årlige handlingsplaner. Parkenes planer skal forankres i kommunale planer i henhold til plan- og bygningsloven.

e) Parketablering

En arbeidsgruppe eller parkprosjekt kan ikke bruke mer enn 4 år på godkjenningsprosess for lokal eller regional park (Jf. 4.0).

f) Arbeidsgruppe for park

Parkenes fellesorganisasjon skal bistå lokale og regionale arbeidsgrupper for park med veiledning og assistanse i godkjeningsprosessen. En arbeidsgruppe må bestå av lokale og regionale myndigheter, samt interesserte lag, organisasjoner og næringsaktører.

g) Samarbeid

Lokale og regionale parker tar ansvar for egen utvikling i samarbeid med myndighetene. Spørsmål som involverer interessene til flere parker koordineres i parkenes felles organisasjon.

h) Utestengelse

Arbeidsgrupper, parkprosjekter eller parker kan utestenges av parkenes fellesorganisasjon og miste retten til veiledning, finansiering og felles merkevare om de agerer i strid med verdigrunnet og kriteriene for lokale og regionale parker.

3.3 Lokal forankring

a) Initiering av park

Lokale og regionale parker er initiert lokalt og/eller interkommunalt og eventuelt i samarbeid med fylkeskommunen.

b) Lokalt og regionalt parksamarbeid

Lokale parker kan etablere en regionalpark i et definert landskaps- og identitetsområde. En regionalpark kan støtte etablering av lokale parker.

c) Lokalt engasjement og mobilisering

Lokalt engasjement og mobilisering skal støttes i planlegging og forvaltning av lokale og regionale parker.

3.4 Verdiskaping og bærekraftighet

a) Berekraftig næringsutvikling

Parkene støtter berekraftig næringsutvikling med utgangspunkt i stedets ressurser.

b) Berekraftig reiselivsutvikling

Bærekraftighet, og utvikling av helhetlige reiselivsprodukt, er ledende prinsipp for parkenes utvikling av reiseliv og annen besøksnæring i lokale og regionale parker.

c) Lokale produkter

Parkene skal fremme utvikling, salg og omsetning av lokale og tradisjonelle produkt og matvarer.

d) Kvalitetsstandarder

Parkene skal utvikle egne kvalitetsstandarder for produkter og tjenester, i tillegg til de som gjelder for lokale og regionale parker.

e) Merkevarer

Lokal historie og identitet er en del av merkevaren til lokale og regionale parker

3.5 Verdsetting, formidling og vertskap

a) Økt verdsetting og formidling

Lokale og regionale parker arbeider for økt verdsetting av landskap og miljø, samt formidling av natur- og kulturarv (Jf. Landskapskonvensjonen).

b) Vertskap

Parkene arbeider for å utvikle en vertskapskultur som sikrer en god kommunikasjon mellom lokalsamfunnet og besøkende.

4 Godkjenningssprosess for lokale og regionale parker

Godkjenningssprosess		
<p>1. Mobiliseringsfase og mulighetsstudie</p> <p>En mulighetsstudie utarbeides etter nærmere retningslinjer for å få oversikt over lokale ressurser, mobilisere, samt informere interessenter om muligheter i et parkprosjekt. Dette inkluderer bl.a. følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Definering av parkområdet -Bakgrunn for prosjektet -Natur og kulturverdier gjennom en landskapsanalyse -Sosioøkonomisk situasjon -Sentrale aktører og org. -Arealplanlegging i forhold til området -Markedssituasjon for produkter og opplevelser -SWOT analyse -Evaluering av lokal deltagelse -Bsjett og finansiering <p>Mål: Sikre lokal mobilisering og bevisstgjøring i parkprosjektet</p> <p>Produkt: Grunnleggende informasjon og lokal mobilisering</p>	<p>2. Parkprosjektfase</p> <p>Med bred deltaking utformes en parkplan og strategier for det videre arbeidet.</p> <p>Mål: Produsere en parkplan</p> <p>Produkt: Parkplan som grunnlag for en parkavtale og søknad om finansiering</p>	<p>3. Parketableringsfase</p> <p>Videreutviklingen av parkavtalen (charteret) og parkorganisasjonen, samt implementering av de første tiltakene.</p> <p>Mål: Produsere en parkavtale og etablere parkorganisasjonen.</p> <p>Produkt: Parkavtalen for parken og en søknad om finansiering til myndighetene.</p>
<p>4. Driftsfase</p> <p>Parken er godkjent av nasjonale myndigheter og har fått rett til å bruke parkenes fellesmerkevare. En 10 års driftsfase begynner. I denne perioden skal målene definert i parkavtalen og parkplanen oppfylles.</p> <p>Mål: Å implementere parkavtalen</p> <p>Produkt: Rapportering</p>	<p>5. Evaluering</p> <p>Før den 10-årige driftsfasen er over startes en ekstern evaluering av parkorganisasjon og dens aktiviteter i forhold til standarder for bærekraftig verdiskaping. Denne legger grunnlaget for en revidering av parkavtalen, finansiering og videreføring av retten til å bruke den nasjonale merkevaren.</p> <p>Mål: Evaluering og revidering av parkavtale.</p> <p>Produkt: Evaluering. Ny parkavtale.</p>	

